

Zor Zamanlarda İbadet Hayatımız

Dersler ve İbretler

Prof. Dr. Mehmet Görmez
İslâm Düşünce Enstitüsü Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Görmez
İslâm Düşünce Enstitüsü Başkanı

Zor Zamanlarda İbadet Hayatımız
Dersler ve İbretler
17 Nisan 2020 | İDE | Ankara

1

Zor Zamanlarda İbadet Hayatımız Dersler ve İbretler

Bismillahirrahmanirrahim.

Elhamdü li'llahi Rabbi'l-Âlemîn.

Ve's-Salâtu ve's-Selâmu alâ Resûlinâ Muhammedin ve alâ Âlihî ve Sahbihî Evmâin.

Değerli Kardeşlerim,

Öncelikle Allah'ın selamı üzerinize olsun. İçinden geçtiğimiz bu zor süreçlerde dördüncü dersimizde ibadet hayatımız üzerinde durmak istiyorum.

Bildiğiniz gibi bir hafta sonra Ramazan-ı Şerif geliyor. Her yıl ötelere gelen yüce misafirimiz geliyor. Bir gök sofrası gibi Ramazan, bize yine rahmet getirecek nimet taşıyacak inşallah. Ancak bu sefer farklı bir dünya ile karşılaşacak. Dünyadaki bütün camiler kapalı olacak. Sadece coşkulu teravih namazlarını değil vakit namazlarında da gidip Ramazan'da ibadetlerimizi eda edemeyeceğiz. Haftalık bayramımız olan İslam'ın büyük şiarı cuma namazlarını kılamayacağız. Kâbetullah kapalı. Her sene olduğu gibi içimizden bazıları gönül dünyalarını tamir etmek üzere umreye gidemeyecek, tavaf yapamayacak. Hac ibadeti iptal edildi bu yıl. Belki de bu sene hiç kimse Arafat'ta İslam'ı, Müslüman dünyayı temsil etmek için vakfeye duramayacak. Ve bu durum sadece bizde değil bütün dünyada, bütün dinlerin ibadet mekânları kapalı olacak.

Başka dinler için bir şey diyemeyeceğim. Ancak bütün insanlık, bütün dinlerin mensuplarının büyük bir şaşkınlık içerisinde olayları izlediğini hepimiz müşahede ediyoruz. Bütün bunların biz Müslümanlar için ne kadar büyük bir hüznün, nasıl bir kaygı nasıl bir endişe sebebi olduğunu hissediyorum, biliyorum ve yaşıyorum. Ancak Kur'an'ın, sünnetin ibadet mefhumunu, İslam'ın evrensel ibadet prensiplerini, cami-mescit mabet telakkisini göz önünde bulundurduğumda kalbim rahatlıyor, kalbimiz rahatlıyor.

Değerli Kardeşlerim,

İşte bu derste, bu evrensel ilke ve prensipleri hassaten paylaşmak istiyorum.

Birincisi biz yeryüzünü mescit kabul bir inancın mensuplarıyız. Sevgili Peygamberimiz (sav) جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا / “Yeryüzü bize mescit kılındı.” buyurmuştur. (Buhârî, Salât, 56) Bunu unutmamamız gerekiyor.

İkincisi bizim hiçbir ibadetimizde herhangi bir aracıya ihtiyacımız yoktur. Zikrimiz, teşbihimiz, secdemiz, namazımız, ibadetimizde herhangi bir aracıya ihtiyaç yoktur. Biz, yaşayan tüm dinler içinde hiçbir aracıya ihtiyaç duymadan ibadet imkânına sahip olan bir müminler topluluğuyuz.

Üçüncüsü bizim ibadet telakkimiz sadece bizim bildiğimiz ve fıkıh kitaplarımızın ibadet-i mersume dediği namazdan, oruçtan, hacdan, umreden ibaret değildir.

Dördüncüsü bizim farklı bir mabet telakkimiz var. Bizim mabedimiz ibadetin ön şartı değil. Başka dinlerin haşa tapınakları gibi bir perestiş mekânı değil, bizim mabetlerimiz. Ruhları, gönülleri birleştiren birlik mekânıdır, tevhit mekânıdır.

Beşincisi ise zor ve zaruret zamanlarında nasıl ibadet edebileceğimizi bize bütün ayrıntılarıyla anlatan çok evrensel bir ibadet fikhimiz var ve bu fikhin bir usûlü, bir metodolojisi var.

Kıymetli Kardeşlerim,

Bunlara dayanarak, bu ilkelere dayanarak diyorum ki camilerin kapalı olması, cumanın eda edilemeyişi, cemaatle namazın kılınmaması, haccın umrenin yapılamaması, bizi asla Rabbimize karşı sorumluluklarımızın ifadesi olan ibadetlerimizden alıkoymaz. Biz her hâlimizi daha büyük bir ibadete daha büyük bir rahmete dönüştürebiliriz.

Namaz elbette dinin direğidir. İnsanın günde beş kez Rabbi ile buluşmasıdır. Bilhassa genç kardeşlerimiz günde beş kez Rabbimizle buluşmaktan kendilerini mahrum bırakmamalıdır. Ancak ibadetimiz namazdan ibaret değildir. Hayatın kendisini ibadet olarak gören evrensel bir ibadet telakkimiz var. Canımızı, neslimizi, evlatlarımızı, toplumu korumak için evde kalışımızı bir ibadete dönüştürebiliriz. Bu imkânımız var.

Her türlü salih amel işlemek ibadettir. Her türlü iyilik ibadettir. İlim yaymak, bilgiye hizmet etmek ibadettir. Allah’tan ümidi kesmemek ibadettir. İnsanlara sevinç taşımak ibadettir. Her türlü kötülükten uzaklaşmak, kötülükle mücadele etmek ibadettir. Malayaniyi terk etmek, anlamsız, faydasız, gagesiz işlerden uzak durmak ibadettir. İnsana eziyet veren şeyi gidermek bir ibadettir, Peygamberimiz hem de imanın tarifi içerisinde zikreder. İnsanların ihtiyaçlarını gidermek, infakta bulunmak ibadettir. Sabretmek, takdire rıza göstermek ibadettir. Güzel söz söylemek, kardeşine tebessüm etmek ibarettir. Hatır almak ibadettir. Onun için çok geniş bir ibadet anlayışı var İslam’ın. Tabi ti asli ibadetleri ihmal etmeden.

Camide, bugün cemaatle namaz müekket bir sünnettir. Fakat canımızı korumak farzdır. Bilerek başkasına hastalık bulaştırmak haramdır. Dolayısıyla bir sünneti yerine getirmek için elbette hiçbirimiz bir farz terk edemeyiz, bir haramı işleyemeyiz. Biz evlerimizi bu vesileyle mabede dönüştürebiliriz.

Cuma namazı elbette çok önemlidir, toplumsal bir ibadettir ve İslam’ın şearidir. Ancak burada aslolan zamandır. Namazın kendisi değildir. Yani cuma günüdür. İki rekâtlik cuma namazı ögle

namazına bedel olarak farz kılınmıştır. Bedel yerine getirilemediği zaman asla dönülür ve öğle namazı ile iktifa edilir. Fıkıh bunu açıkça ortaya koymuştur.

Hacca umreye hazırlık yapıp gidemeyen kardeşlerimiz mesela bu birikimlerini insanlığın hem de bu çok zor zamanlarında ailelerini geçindiremeyen kardeşlerine infak edip ecir ve mükafatlarını alabilirler. Kâbe'nin etrafında yapacakları tavafları Allah'ın o fakir kullarının, yetimlerinin, miskinlerinin gönülleri etrafında tavaf yapabilirler. Elbette yol açıkken imkân varken bunlar birbirinin alternatifi değil. Yanlış anlaşılmasın. Ancak yol kapandığında bu, rahatlıkla tercih edilebilir. Allah Resulü bir gün Kâbe'yi tavaf ederken şöyle demiştir, Kâbe'ye hitaben: *ما أَطَّيَّبَ رِيحَكَ* ne hoşsun, *ما أَكْبَمَكَ* kokun ne kadar güzel, *ما أَكْبَمَكَ* ne yücesin, *ما أَكْبَمَكَ* ne hümetin saygın ne kadar yüce, *مَا أَكْبَمَكَ* andolsun ki Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a andolsun ki bir müminin saygınlığı, başka bir rivayette bir müslimin kalbi senden daha yücedir. (İbn Mâce, Fiten, 2; Albâni, *Sahihü't-Teğîb*, 2441) Bu şekilde hitap etmiştir Kâbe'ye. Bu sene o ihtaşamlı iftar sofralarından mahrum kalmak aslında bir avantaj olacaktır. Ama bilakis infaklarımız fakir kardeşlerimizin sofralarında bizi daha iyi temsil edebilirler diye düşünmemiz lazım.

Kıymetli Kardeşlerim,

Bu noktada usûl açısından içinde bulunduğumuz hâli kısaca ifade etmek isterim. İslam'ın bütün hükümleri üçe ayrılmıştır: Zaruriyyat, hâciyyat, tahsiniyyat. *Zaruriyyat*, olmazsa olmaz, zaruri, zorunlu vazgeçilmez hükümlerdir. *Hâciyyat*, zorunluluktan çok hayatı kolaylaştıran şeylerdir. *Tahsiniyyat* ise her işin güzelliğidir, özellikle zarafet boyutudur, letafet boyutudur.

Zaruriyyat dediğimiz olmazsa olmaz ilkelerin başında -bunları hiçbir zaman unutmamalım- *beş temel esas* vardır. Bunlar: canın, malın, aklın, neslin, dinin korunmasıdır. Fakat malın, aklın, neslin, dinin korunması, daima canın korunmasından sonra gelir. Zira din de dahil bütün mükellefiyetler insanoğlunun varlığını sürdürmesine bağlıdır. Ta ki insan kıyamete kadar varlığını sürdürebilsin.

Bu çerçevede Rabbimiz Yüce Kitabında çok açık ilkeler koymuştur. *وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ* / (22/Hac, 78) Dinde sizin için zorluk istenmez, zorluk konulmamıştır. *يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ* / (2/Bakara, 285) Allah size zorluk dilememiştir, kolaylık dilemiştir. *لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا* / (2/Bakara, 286) Allah hiçbir kimseye çekemeyeceği bir yükü yüklemeyeceği, yüklememiştir. Allah Resulü de *إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ* / Din kolaylıktır, buyurmuştur. (Buhârî, İmân, 29)

Kıymetli Kardeşlerim,

Bu bireysel ibadetlerimizle birlikte bu zor zamanların aynı zamanda kendi üzerimizde, insanlık üzerinde bir tefekkür etme zamanıdır. Bu ibadetlerimizi bir tefekküre de dönüştürmeliyiz. Bir muhasebe zamanıdır.

Kur'an'da ibret diye çok önemli bir kavram vardır. Dokuz yerde geçen 'ibret' sadece bir kelime değil, sadece bir kavram değil bence. Bir anlama yöntemidir. Bir anlama ve yorumlama usûlüdür. İnsanlık ailesinin yaşadığı büyük hâdiseleri akıl, idrak ve basiretle doğru değerlendirmenin yoludur, ibret. İbret, maddeden manaya rüya ve hayal âleminden hakikatlerin

dünyasına geçmektir. Tabir caizse bir boyut değiştirmektir. İbret hem varlık üzerinde hem kâinat üzerinde hem Allah'ın kâinata yerleştirdiği ve sünnetullah dediğimiz kanunlar üzerinde düşünmektir. O acı tecrübeleri ortak akılla tefekkür ederek basiretle dersler çıkarmaktır. İbret, mana-yı harfî değildir. Hâdiselerin sebep ve sonuçları üzerinde basiretle durmaktır, derin düşünmektir, onlardan dersler çıkarmaktır. Aslında ibret, sessiz ve sözsüz ilahî bir vaizdir. Derunumuzdaki duygu ve düşüncelerin sessiz ifadesi olduğu için Arapçada gözden çıkan yaşın diğer adı ibrettir. Pek çok yerde tarihî hâdiseleri, tarihî kıssaları bize anlattıktan sonra Kur'an-ı Kerim *إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ* / Bunda basiret sahipleri için ibretler vardır, der. ^(24/Nûr, 44) Başka bir ayette *فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ* / Ey basiret sahipleri, ibret alınınız, ibret alınınız, itibar ediniz. ^(59/Haşr, 2) Tefekkür ve basiret olmadan da ibret olmaz.

Kıymetli Kardeşlerim,

İnsanlık olarak tam da büyük ibretler alabileceğimiz bir zamandan geçiyoruz. Kendimiz üzerinde, nefsimiz üzerinde, varlık üzerinde, varlığın gayesi, yaratılışın hikmeti, dünya ve insanlığın gidişatı üzerinde düşünme zamanıdır. En büyük ibarettir bu. Bugün yaşadıklarımızı sadece Çin'de ortaya çıkan ve bütün dünyayı saran bir salgın hastalık olarak eğer tanımlarsak ibret almamış oluruz, doğrusu.

İbretle okuduğumuz zaman yaşadıklarımız bize ve bütün insanlığa şunları haykırıyor:

Ey insanoğlu! Gelin bu tabiatın sahibi ve maliki gibi hareket etmeyin. Bu tabiatın sahibi ve maliki imiş gibi davranmaktan ve onu hoyratça kullanmaktan vazgeçin. Tabiata hâkim olma, bozma ve ifsat etme yarışını bırakın. Yeryüzünü imar etmek için yarışın. Buyurmuyor mu Rabbimiz Yüce Kitabında *هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا* / Allah sizi yerden topraktan yerden yarattı ve sizden yeryüzünü imar etmenizi istedi. ^(11/Hûd, 61) Öyleyse gelin yeryüzünü ifsat etmeyin. İslah adı altında bozmayın bu dünyayı. Tabiat, kâinat bütün nimetleriyle size emanettir. Gelin emanete ihanet etmeyin. İçinden geçtiğimiz zor zamanlar bize böyle haykırıyor. Siz aynı toprağın, aynı suyun çocuklarıdır. Aynı havayı teneffüs ediyorsunuz. Allah'ın size verdiği nimetleri sayamazsınız. Bir açgözlülük uğruna soluduğunuz havayı kirletmekten vazgeçin. Ey insanlar! Toprağı bozmayın. Ey insanlar! Suyu kirletmeyin. Ey insanlar! Helal ve temiz olanı yiyin. Ey insanlar! Habis ve kötü olandan kaçın. Ey insanlık! Tabiat Müslümandır. Allah'a teslim olmuştur. *وَلَهُ اسَلَّمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ* / Yerde ve gökte olan her şey Yaratıcıya teslim olmuştur. ^(3/Âl-i İmrân, 83) Öyleyse tabiatın safiyetini bozmayın, teslimiyetine karışmayın.

Ey insanlık! Allah'ın mükerrem kıldığı insana değer verin, ama onu haşa Allah'a karşı konumlandırın üst insan tasarımından vazgeçin. Tanrı öldü teranelerinden vazgeçin. Zayıflığınızı unutmayın. Zayıflığınızı örttüğünüz kibir elbiselerinizi çıkarın. Acziyetinizin farkına varın. Ey insanlar! Maddeyi, varlığı maddeye indirgemeyin. İnsanı bedene indirgemeyin. İnsan etten kemikten bir varlık değil sadece. Ruh ile savaştan vazgeçin. Varlığın aşkın, metafizik, manevi boyutlarını ihmal etmeyin. Feza ile savaştan ve bu uğurda insanı köleleştirmekten vazgeçin.

Ey insanlar! Bilginin peşinden koşunuz. Bilgiden vazgeçmeyin. İlim önemlidir. Bilim üretmeye devam edin. Ancak bilgiyi akıldan ibaret görmeyin. Bilimi kutsal bir dogma hâline getirmeyin. Ve bilimi insanın, tabiatın aleyhine kullanmayın. Kimyasal silahlardan vazgeçin.

Ey insanlar! Siyaseti, kibir ve ihtirasla, güç tutkusuyla bir mülk hegemonyasına dönüştürmekten vazgeçin. Bilakis ahlak, adalet ve merhametle insanlığa hizmet yarışına dönüştürün. Küreselleşme adına bir dünya hâkimiyeti sevdasından vazgeçin.

Ey insanlar! İçinden geçtiğimiz zamanlar bize bütün bunları âdeta haykırıyor. Ey insanlar! Dünyayı sürekli Batı-Doğu diye ayırmayın. Doğu da Allah'ındır Batı da Allah'ındır. رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ (2/Bakara, 142) وَالْمَغْرِبِ (26/Şuarâ, 28) Allah Doğu'nun da Rabbidir, Batı'nın da Rabbidir. Ey Doğu, sürekli Batı'ya kahredeceğine Batı'nın üzerine doğan güneş ol. Ey Batı, sürekli Doğu'yu ötekileştireceğine Doğu'dan doğan güneşten istifade et.

Dünyaya değer verin, bize bir başka mesaj, dünyaya değer verin ancak hayatın dünyadan ibaret olmadığına iman edin. Baki olanı fani olana feda etmeyin. Bilin ki âlem, dünya hayatından ibaret değildir. Dünya hayatı sonsuz ve ebedî hayatımızın sadece ilk kapısıdır. Burada önemli olan ebedî hayatımızı kazanacağımız yegâne yerin dünya olduğunu bilmektir. Cennet, tohumunu bu dünyada ektiğimiz bir bahçedir. Cehennem, ateşini bu dünyadan götürdüğümüz mekândır. وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ (2/Bakara, 24)

Değerli Kardeşlerim,

Yaşadıklarımız, içinden geçtiğimiz bu zor zamanlar Müslümanlara da ibret dili ile çok şey söylüyor, çok ama çok şey söylüyor: İslam'ın kadim bütün coğrafyalarını ve medeniyetlerini harabeye çeviren bu savaşlardan hâlâ vazgeçmeyecek misiniz? Allah'ın dinini doğru anlayın. Vehimlerinize ürettiğiniz yanlış din söylemlerini terk edin. Ahiretin sonsuzluğunu anlatalım derken imar etmekle mükellef olduğunuz dünyayı aşağılamaktan vazgeçin. İnsanı Allah'a karşı konumlandırın o üst insan tasarımlarını elbette eleştirmemiz gerekiyor, eleştireceğiz. Ama bunu yaparken insanı aşağılamaktan, insani olanla İslami olanı karşı karşıya getirmekten vazgeçelim. Bilimi dogmalaştıran ideolojileri eleştirelim. Bunu yaparken Allah'ın varlık âlemine yerleştiği kanunların tefsiri olan bilimi reddetmekten elbette vazgeçilmeli ve doğru dürüst bilim üretmeliyiz. Buyurun bu sefer insanlığı büyük beladan, vebadan bizler kurtaralım. İlacı, aşığı, şifayı biz bulalım. Ecrini, mükafatını biz alalım. Bizim Kitabımız, bir insana hayat vermeyi bütün insanlığa hayat vermek kadar değerli görmüyor mu? وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا (5/Mâide, 32) / Bir insana hayat veren bütün insanlığa hayat vermiş gibi olur. Buyurun, bu sefer insanlığa bir Müslüman hayat versin. Yine bir başkası bulduktan sonra bize düşen bu ilacı bulan acaba ahiretteki hâli ne olacak tartışması bize düşmemelidir.

Değerli Kardeşlerim,

Bütün bu ibretler artık topyekûn insanlık ailesi olarak hiç kimseyi dışarıda bırakmayan yeni bir merhamet sözleşmesine ihtiyacımızın olduğunu bize haykırıyor. Evet, bir merhamet sözleşmesiyle yeni bir hayata başlamamız gerekiyor. Ta ki Rabbimiz üzerimizde bulunan bütün bu salgın hastalıkları, afetleri, evlerimize kapanışımızı, mabetlerimizin kapalı oluşunu, bütün bu zorluklardan, zorlukları üzerimizden alsın. Gözle görülmeyen bir virüs topyekûn bir insanlık ailesine ne büyük dersler veriyor, hepimiz buna şahit oluyoruz.

Sözlerimi insanlığın yaşadığı bu zor zamanlardan her sene gök sofrası gibi bize rahmet getiren, nimet getiren Ramazan'ın rahmetiyle nimetiyle bir an önce kurtulmayı niyaz ederek bitiriyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Allah 'ın muhafazası üzerinizde, üzerimize olsun.

Allah 'a emanet olun efendim.

